

Seyyid İbrahim Hanîf'in Siyer-i Mekkî'sinin ve Veysî'nin Siyer'inin Mevlid Bölümlerinin Karşılaştırılması

Sümeyye YILDIZ*

ÖZET

Hız. Muhammed'in vefatından sonra ortaya çıkan siyer ilmi, önce Arap ve İran, daha sonra Türk edebiyatında kendini göstermiştir. Bilindiği kadarıyla, Türk edebiyatında, 14. yüzyılda Kadı Daîr'in *Sîretü'n-Nebî* adlı eseriyle başlayan siyer edebiyatı, verilen manzum ve mensur eserlerle, günümüze kadar devam etmiştir. 17. yüzyılda Veysî, 18. yüzyılda da Seyyid İbrahim Hanîf, siyer alanında önemli eserler vermişlerdir. Veysî'nin *Dürretü't-Tâc fî Sîret-i Sâhibi'l-Mi'râc*'ı mensur; Hanîf'in *Siyer-i Nebî*'si ise manzum şekilde kaleme alınmıştır. Her iki eser de Siyer-i Mekkî ve Siyer-i Medenî olmak üzere iki bölümden oluşur. Siyer-i Nebî'den anlaşıldığı kadarıyla Hanîf, eserini oluştururken, Siyer-i Veysî'de anlatılan rivayetlerden faydalanmıştır. Hız. Muhammed'in doğumunun anlatıldığı Mevlid bölümü, her iki eserde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu makalede, Hanîf'in ve Veysî'nin siyerlerindeki Mevlid bölümleri karşılaştırılarak rivayetler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hız. Muhammed, Siyer, İbrahim Hanîf, Veysî, Mevlid.

A Comparison Of Mevlid Parts In Seyyid Ibrahim Hanîf's Siyer-i Mekkî And Veysî's Siyer

ABSTRACT

The science of the Prophet's narrative appeared after passing away of The Prophet Muhammed. First, it has been seen in Arabian and Persian Literature and then in Turkish Literature. It is estimated that in Turkish Literature, the writings on The Prophet's narrative started in the 14th century with *Sîretü'n-Nebî* by Kadı Daîr. These works are written in verse and in prose. Important works are produced by Veysî, in 17th century, Ibrahim Hanîf, in 18th century. Veysî's *Dürretü't-Tâc fî Sîret-i Sâhibi'l-Mi'râc* is written in prose; Hanîf's *Siyer-i Nebî* is written in verse. Both of these works consist of two parts; Siyer-i Mekkî and Siyer-i Medenî. As known by *Siyer-i Nebî*, Hanîf benefited from *Siyer-i Veysî* when he was studying his work. Narrative of The Prophet Muhammed's birth, Mevlid, takes an important place in both of two works. This article is about comparison of the parts of Mevlid in Hanîf and Veysî's works.

Keywords: The Prophet Muhammed, Narrative of The Prophet, Ibrahim Hanîf, Veysî, Narrative of The Prophet's Birth.

---

* Arş. Gör., Fatih Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, syildiz@fatih.edu.tr

Giriş: Seyyid İbrahim Hanîf ve Eserleri

Seyyid İbrahim Hanîf, birçok biyografik kaynakta ismi geçen âlim bir şahsiyettir. İbrahim Hanîf, H.1164 yılında doğmuş, H.1217 (M.1802) yılında vefat etmiştir. Kaynaklara göre, Baltacılar zümresinden olup ve Dârüssaâde yazıcılığı yaptıktan sonra Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'a katılmıştır. Müellifin hayatı ile ilgili daha geniş bilgiye “*Siyer-i Nebî*” adlı eserinin ilk cildinde rastlanır.

İbrahim Hanîf'in edebî kişiliği, yaşadığı yüzyılda bulunduğu çevre ile şekillenir. Sultan III. Selim zamanında yaşayan Hanîf, Sultan'ın birçok ihsanına nail olmuştur. Ârif Hikmet Tezkiresi'ne göre Hoca Neş'et'in şiir ve ilim meclislerinde yetişen talebelerden biri de Seyyid İbrahim Hanîf'tir.² Siyer-i Nebî'sinde hocasına bağlılığını ifade eden beyitlerin bulunması ve Hoca Neş'et'in *Tâfân-ı Ma'rîfet* adlı eserini şerh etmesi, bu meclislerde yetiştiğini gösteren önemli delillerden sayılabilir. *Dîvânçe*'sindeki gazellere bakıldığında şairin Üsküdarlı bir Mevlevî olduğu anlaşılır.³

İbrahim Hanîf'in şu ana kadar tespit edilebilmiş dört eseri vardır: *Dîvânçe*⁴, *Şerb-i Tâfân-ı Ma'rîfet*⁵, *Menâzilü'l-Haremeyn*⁶, *Siyer-i Nebî*⁷. Bunların arasında en hacimli olan eser, yaklaşık 8000 beyitlik *Siyer-i Nebî*'dir.

Siyer-i Hanîf ve Siyer-i Veysi'nin Muhteva ve Üslup Bakımından Karşılaştırılması

Kaynakların bazılarında Seyyid İbrahim Hanîf'in siyer türünde bir eseri olduğundan bahsedilirken; *Sicill-i Osmânî*⁸, *Fatin Tezkiresi*⁹ ve *Kâmûsu'l-Âlâm*¹⁰'da müellifin bu eserinin üç cilt olduğu söylenir. Yaptığımız araştırmalarda siyerin ayrı ayrı iki cildini bulduk, ancak bir üçüncü cilde ulaşamadık.

Eserin kütüphanelerdeki bilinen nüshaları incelendiğinde “*Siyer-i Mekki*¹¹” ve “*Siyer-i Medenî*¹²” olmak üzere iki ciltten oluştuğu görülür. İbrahim Hanîf, 18. yüzyılın önemli bir ilim adamı olarak karşımıza çıkar. Siyer-i Mekki'de kullandığı dile, Arapça ve Farsça'ya hâkimiyetine bakıldığında, Hanîf'in iyi bir eğitim aldığı açıkça anlaşılır. Eserde vezin kusurlarının yok denecek kadar az olması da müellifin sanat gücünün en önemli göstergelerinden sayılabilir.

¹ İbrahim Hanîf, *Siyerü'n-Nebî*, Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi, No: 43 Va 813/1, v.7b ve 9b.

² Ârif Hikmet (Şeyhülislâm Ahmed), *Ârif Hikmet Tezkiresi*, Ali Emîri Kitaplığı, Nu:789, v.18a.

³ İbrahim Hanîf, *Dîvânçe*, Ali Emîrî Kütüphanesi, Mnz121, v.1b ve 15b.

⁴ İbrahim Hanîf, *Dîvânçe*, Mnz121.

⁵ Eserin tespit edilmiş iki nüshası vardır: İbrahim Hanîf, *Şerb-i Tâfân-ı Mârifet*, Süleymaniye Kütüphanesi, Dârülmesnevî Bölümü, no:297.7; Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, no: 297.7.

⁶ İbrahim Hanîf, *Menâzilü'l-Haremeyn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Bölümü, no:220. Eser, yüksek lisans tezi olarak çalışılmaktadır.

⁷ Eserin tespit edilmiş on nüshası vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Sümeyye Yıldız, “İbrahim Hanîf'in Siyer-i Mekki'si (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)”, *Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2011, s.22.

⁸ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Haz. Nuri Akpınar, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman, Cilt 4, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s. 1283.

⁹ Fatin Dâvûd, *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatin Tezkiresi)*, Haz: Ömer Çiftçi, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219117/h/metin.pdf>, s.117.

¹⁰ Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l-Âlâm*, Cilt 3, Kaşgar Neşriyat, Ankara, 1996, s. 1993.

¹¹ Tarafımızdan yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

¹² Yrd. Doç. Dr. Nurgül Özcan tarafından doçentlik tezi olarak çalışılmaktadır.

Siyer-i Mekkî’de Hanîf, kendisinden bir asır önce yaşamış önemli şairlerden olan Veysî’nin adını zikreder. Bilindiği gibi Veysî, 17. yüzyılda sanatkârane üslubuyla öne çıkan önemli müelliflerdendir. Değişik konularda yazdığı mensur ürünleriyle şöhret bulmuştur. “*Dürretü’l-Tâc fî Sîret-i Sâhibi’l-Mi’râc*” adını verdiği siyeri ise en tanınmış eserlerindedir. Esere, Nâbî, Nazmî-zâde Hüseyin gibi 17. yüzyılın önemli şair ve âlimleri tarafından zeyiller yazılması, döneminin ilim ve şiir erbabı tarafından takdir edildiğinin bir göstergesidir. Veysî, Siyer’ini Mekkî ve Medenî olmak üzere iki kısma ayırmıştır.¹³ Belirttiğimiz gibi, Seyyid İbrahim Hanîf’in Siyer-i Nebî’si de, Siyer-i Mekkî ve Siyer-i Medenî adını verdiği iki ciltten müteşekkildir. Ayrıca, Siyer-i Mekkî’de Hanîf, Hz. Muhammed’in babasının vefatının anlatıldığı bölümde, Veysî’nin bu konu hakkındaki rivayetinden bahseder.¹⁴ Bunlardan yola çıkarak, Seyyid İbrahim Hanîf’in, eserini oluştururken Veysî’nin Siyer’inden faydalandığı söyleyebiliriz. Bu sebeple çalışmamız, her iki eserde bulunan Mevlid bölümlerinin karşılaştırılması üzerine olacaktır ve anlatılan rivayetlerin benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulacaktır. Karşılaştırmada, Nuran Öztürk’ün Siyer-i Veysî üzerine hazırladığı doktora tezi¹⁵’nin ilgili yerleri, günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

a) Muhteva Bakımından Karşılaştırma

Siyer-i Mekkî’nin en geniş kısımlarından biri olan Mevlid bölümü¹⁶, 363 beyittir. Seyyid İbrahim Hanîf bu bölümde, Hz. Peygamber’in doğumunu ve doğumu çerçevesinde zuhur eden olayları, çeşitli rivayetleri de dikkate alarak, akıcı ve heyecanlı bir üslupla dile getirmiştir. Mevlid bölümü, kendi içerisinde on ayrı başlıktan oluşur. Bu başlıklar şöyle sıralanabilir:

- Hz. Muhammed’in doğumu ve bu konu ile ilgili çeşitli rivayetler
- Hz. Muhammed’in doğumu ile meydana gelen Sâve Gölü mucizesi
- Doğum anındaki mucizeler
- Hassan bin Sâbit’in haber verdiği hadise
- Hanîf’in Hz. Peygamber’in doğumunu tebrik için yazdığı kaside

Siyer-i Veysî’de ise Mevlid bölümü, kendi içinde farklı başlıklar halinde sunulmamıştır. Tek bir başlık altında 18 sayfadan müteşekkildir.¹⁷

Söz konusu siyerlerde, ele alacağımız ortak rivayetlerin hangi eserlere dayandığı bilgisine, Siyer-i Veysî’de rastlıyoruz. Veysî, eserinin bazı yerlerinde faydalandığı eserlere işaret eder. Bunlar, Kadı İyâz’ın *Eş-Şifâ’sı*; El-Hatib el-Kastallânî’nin *El-Mevâhibü’l-Lediñniyye’si*; İbn Seyyidi’n- Nâs’ın *Uyûnu’l-Eser’i*; Cemâlu’d-dîn eş-Şirâzî’nin

¹³ Ayhan Tergip, “Siyer Yazıcılığı ve Türklerin Siyer İlimine Katkıları”, *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi (Klasik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı)*, Cilt 3, Sayı 15, Ordu, 2010, s.229.

¹⁴ Lâk Veysî-i be-nâm u müştahâr

Etdi birkaç kavli âhir ihtiyâr (500): İbrahim Hanîf, *Siyer...*, v.20a/1.

¹⁵ Nuran Öztürk, “Siyer Türü ve Siyer-i Veysî”, *Erişyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 1997, s.110-128.

¹⁶ İbrahim Hanîf, *Siyer...*, v.21b-34a.

¹⁷ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.110-128.

Ravzatü'l-Abbâb'ı gibi eserlerdir.¹⁸ Seyyid İbrahim Hanîf'in Sîyer'inde ise faydalanılan kaynaklar konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Sîyer-i Hanîf'de, "*Kâinatın Övüncüünün Doğumunun Beyâm*" şeklinde bir başlıkla başlayan bölümde öncelikle nefsin karanlığını kovan, küfrü mahveden, cehaleti gönüllerden kaldıran, Hz. Muhammed'in nûrunu yaratan ve onu âlemlere rahmet olarak gönderen Allah'a hamd edilir. Kâinat her an Onun sanatlı yaratması ile şereflenmektedir. O, yaratma sanatını Zâtına şahit tutmuştur; Onun Zâtı da delilleri de mübârektir:

Evvelâ hamd-i İlah-ı bî-zevâl
K'oldur ihsân eyleyen nûr-ı cemâl (541)

Sun'-ı pâkin etdi şâhid zâtına
Bâreka'llâh zâtına âyâtına (547)

Daha sonra Hanîf, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu Abdullah İbn-i Abbâs'tan nakledilen bir rivayeti aktarır: "Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü gece, kavmin bütün ileri gelenleri bir yere toplanıp bu haberi birbirlerine müjdelediler: 'Bu gece Allah, Ahmed'in temiz nûruna vücut kazandırdı. Bunu gören arşın melekleri de secde etti. Biz de elimize saz, çeng ve ud alıp neşelensek yeridir. Bu an sevinç anıdır, zira âleme bereket gelmiştir.' O gece sabaha kadar Allah'a yalvardılar ve şevkten birçok kaside okudular."¹⁹

Rivayetin bu kısmında müellif, yazdığı bu siyerde, âriflerin ve âşıkların, şeref, feyiz ve sır bulmasını ister ve bu bereketi, nûru, ilhamı, Allah'tan dilediğini, umduğunu belirtir:

'Âşıkân içre vere cây-ı şeref
Olmaya yâ Rab bu âsârım telef (573)

Feyz-i ilhâmın edip yâ Rab zuhûr
Ede envâr-ı ma'ânî bahş-ı nûr (579)

Müellif, "*Mübeşşere*" alt başlığı ile İbn-i Abbâs'ın rivayetine devam eder: "Hz. Âmine rivayet etti: Altı aylık hamile iken, başka hamile kadınların ağırlık ve sıkıntısı bende yoktu. Gönlüm de vücudum da rahattı. Bir gece mânâ âleminde yaşlı, şerefli ve aziz bir kişi gördüm. Bana şöyle dedi: 'Ey gözlerin nûru! Müjdeler olsun! Sen cevher kânısın; rahmindeki sadeften dolayı, övgüye layıksın. Allah sana selam ediyor. Allah'ın Sevgilisinin nûru sendedir. Dünyaya geldiği anda Allah'a secde edecektir. O zaman adını hemen Muhammed koy. Bu Hakk'ın emridir ve Onun sırrıdır.' Sonra dua etti ve yanımdan ayrıldı."

Bu rivayet Veysi'de de hemen hemen aynı şekilde yer alır. Ancak burada farklı olarak Hz. Peygamber'in isminin konulma zamanı, doğum yaklaştığı sıradadır: "Abdullah ibn-i Abbâs'dan rivayetle Hz. Âmine der ki: 'Altı aylık hamile idim. O ana kadar herhangi bir kadının hamile iken çektiği sıkıntı ve ağrıları çekmedim. Bir gün uyku ile uyanıklık arasında, birden hoş simalı yaşlı bir şahıs bana göründü ve: 'Göz toprakta, dil konuşmakta. Sen hiç rahminde bulunan saadet cevherinden haberdar

¹⁸ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.37.

¹⁹ İbrahim Hanîf, *Sîyer...*, v.22a.

mısın?’ dedi. Ben bundan haberdar olmadığımı söyleyince: ‘Ey ismetin, günahsızlığın timsali! Müjdelersun ki sen, ahir zaman peygamberinin hâmilisin.’ O an hakikati anladım. Doğum zamanı yaklaştığında o pîr yine göründü ve: ‘Bütün hasetçilerin şerrinden tek ve bir olan Allah’a sığınırım, deyip çocuğa dikkat edesin. Doğduğunda da adını Muhammed koyasın’ dedi.”

Siyer-i Mekkî’de “*Mübeşşere-i Diger*” başlığı altında ise Hz. Âmine ile ilgili farklı bir rivayete yer verilerek Hz. Muhammed’in doğum anı anlatılır: “Mü’minlerin annesi bir gece evinde otururken uykuya daldı. Kendi vücudundan bir nûrun çıktığını ve bütün âlemi sardığını gördü. (Siyer-i Veysî’de rivayetin sadece buraya kadarki kısmı bulunmaktadır. Daha sonra Veysî, viladet gecesinde gerçekleşen mucizelere yer verir.) Gizli sırrın açığa çıktığını ve çocuğunun doğum vaktinin geldiğini anladı. Salât ve selam etti ve ‘Ey Allah’ın güneş gibi parlayan nûru! Bana şeref verdin. Rahmim büyük bir hediye ile şereflendi’ dedi. Dokuz ay tamamlanmıştı ve birçok alamet gerçekleşmişti. Allah, artık insanın yaratılışının sırrını göstermek ve o cevherle âlem çarşısını hayran etmek istiyordu. Bu, Hz. Âdem’in zuhurunun sırrı, âlemin sevincinin işareti idi. Allah, Âmine’nin yanına nice güzel huri gönderdi. Ellerinde inci saçan rahmet kadehleri vardı. Bu latîf nûrlular, Cennet bağından geldiler ve ellerinde güller, karanfiller vardı. Birbirlerine Hz. Muhammed’i müjdelediler. Ve Canların güneşinin doğmak üzere olduğunu söylediler. Yüzlerce salât selam ederek hizmet etmeye başladılar:

Kimi der-dest etdi çârûb-ı deri
Kimi sildi ferş-i hûb-ı minderi (623)

Kimi ikâd-ı çerâğ etdi çü mâh
Kimi ta’lik-i sitâr-ı intibâh (624)

Kimi çekdi rişte-i dürr ü güher
Kimi dizdi cevher-i kân-ı kader (625)

Micmere-sûz oldu kimi ‘ûd ile
Kimi ‘anber saçdı dest-i cûd ile (626)

Kimi kapı önünü temizlemek için süpürgeyi eline aldı, kimi yeri sildi. Kimi ay gibi kandili tutuşturdu, kimi yıldızları astı, kimi âleme amber saçtı. O anda bir cennetin ceylanı geldi. Galiba o, Allah’ın vahiy meleği Cebrâil idi. Kanatlarıyla Âmine’nin sırtını sıvazladı ve Allah’ın emri ile ‘Ey yar, kalk! İnsanların en hayırlısının bereketli teşrifinin zamanı geldi.’ dedi ve Hz. Âmine’ye Kevser suyundan daha parlak ve leziz bir kadeh sundu. Hz. Âmine o an rahatladı ve İftihar güneşini dünyaya getirdi. Yer ve gök ehlinin tüm sâkinleri âlemlerin Rabbine şükrettiler. Allah’ın Habîbi o an secdeye vardı ve Allah’ın inayetini ta’zim etti. Allah’ın emri ile Hz. Âdem’e secde etmenin sırrına aşına olan tüm melekler de, şevkle Allah’a secde etti. Cümle enbiyâ ve evliyânın ruhları da bu gelişi tebrik ederek mağfîret umdular. Allah’ın Habîbi’ne gönderdiği bir haberci

şöyle dedi: Ey Nûr! Âleme senin nûrun ve bereketin yeter. Allah'ın *kenz-i mahfi*²⁰den kasdı senin zatının cevheri idi. Her kim sana derinden bağlanırsa, Allah'ın lütfu ona daima yol gösterici olur."²¹

Hanîf, bu kısmı Hz. Peygamber'e salât ve selâm ederek bitirir:

Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı cân
Nâ'il-i eltâf-ı Rabb-i Müste'ân (645)

Bundan sonra müellif, "*Peygamber'in Hayırlı Doğumunun Diğer Bir Rivayeti*" başlığı altında Hz. Peygamber'in doğumu esnasında gerçekleşen olağanüstü hadiseleri anlatır: "Rebûlevvel ayının on ikinci gecesi, Pazartesi gecesi olup Allah'ın nûrunun doğduğu gecedir. Arşta onun parlak yıldızını gören kâfirler kahroldular. Kısra'nın sarayının sütunları yerle bir oldu. Ne kadar kilise varsa hepsi mahvoldu; putları ise baş aşağı döndü, yıkıldı. Fâris ateşi sönünce (Sıyer-i Veysi'de bu durum, "İstahrabat'tan gelen bir haber üzerine, bin seneden beri yanan Mecûsî ateşinin birden söndüğü öğrenildi" şeklinde geçer.), ateşe tapanlar kederlerinden derbeder oldular. Nûşirevân bu sırrı telaşla etrafındakilerle paylaştı ve fikirlerini sordu. Ateşe tapan bu topluluğun ileri gelenleri, dünyaya bir yıldızın geldiğini söylediler. O öyle şerefli bir yıldızdır ki şahlar onun hizmetkârıdır; galiba o, Allah'ın nebisi Ahmed'dir, dediler."²²

"O esnada bir âlim geldi: 'Ey cihan şahı! Bu gece mânâ âleminde birçok devenin atları arkasına takıp Dicle nehrini geçtiklerini ve sonra yine çöle döndüklerini gördüm.' dedi." Bu rivayet Sıyer-i Veysi'de şu şekilde yer alır: "Mecûsîlerin baş kadısı, gördüğü bir vakıayı anlattı: 'Ben de o sözü edilen gecede uyumuştum. Bir alay devenin Arap çölünü rüzgâr gibi yarıp geçtiğini ve Dicle'nin yüzeyinden geçip Fars ülkelerinin çöllere aktığını gördüm."²³

"Bu sözü işiten Mecûsîler vaktin geldiğini anladılar ve İran Şahı'nın Arap valisi ile görüşmesini istediler. Nûşirevân bir mektup yazıp Nu'mân bin Münzir'e gönderdi. Mektupta, o gece Araplar arasında doğan yüzü nûrlu, bahtı açık bir çocuk olup olmadığını sordu. Ondandır, yıldız ilmine vakıf bir âlim göndermesini de istedi. Mektubu alan Nu'mân uzun süre araştırdı ve sonunda hünerli bir âlim buldu. Onu Nûşirevân'a göndermek istedi ancak âlim, Şam'da Satîh namında, yaşı beş yüzü geçmiş, başı göğsünde, vücudu kemiksiz bir pirin var olduğunu ve bu işi ancak onun çözebileceğini söyledi. Nûşirevân Satîh'e haber gönderdi, bu işin sırrını çözmesini talep etti. Satîh, âlemlere rahmet olan Habîb'in dünyaya geldiğini söyledi. Kısra'nın yıkılan on dört sütuna karşılık, Fârisîlerin on dört şahtan sonra İslam Devleti'ne gireceğini söyledi. Nûşirevân bu haberi duyunca devletinin saltanatının daha uzun yıllar süreceğini düşünerek sevindi. Hz. Ömer ve Hz. Ebûbekir zamanında bu devletin ömrü yavaş yavaş bitmeye başladı. Hz. Osman zamanında ise Acem şahı Yezdcürd idi ve Sa'd'ın kılıcı ile öldü. Onunla Sâsânî saltanatının soyu kırıldı."²⁴

²⁰ "Gizli hazine." "Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi diledim. Birtakım kamseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da Beni bildiler." (Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1992, s.91)

²¹ İbrahim Hanîf, *Sıyer...*, v.24a-24b-25a.

²² İbrahim Hanîf, *Sıyer...*, v.25b-26a.

²³ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.113.

²⁴ İbrahim Hanîf, *Sıyer...*, v.26a-26b.

Rivayetin bu kısmı, Siyer-i Veysi’de daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. Burada, Nu’mân bin Münzir’in bulduğu âlimin adı Abdülmesîh’dir. Abdülmesîh, olanları dinleyince Şam ülkesinin kâhini, aynı zamanda kendi dayısı olan Satîh’e gitmeyi önerir. Siyer-i Veysi’de Satîh hakkında da tafsilatlı bilgi vardır: “Satîh, Benî Zî’b kabilesinin kâhidir ve İbn-i Hişam’ın naklettiğine göre asıl ismi, Rebi’ bin Rebi’a bin Mes’ûd’dur; Satîh, onun lakabıdır. Tarihte Satîh kadar ucube bir şahıs görülmemiştir. Yüzü göğsünün ortasında idi ve vücudunda kemikten eser yoktu. Hareket ettiğinde vücudu döşek gibi yere serilir ve yuvarlanırdı. Tâhir bin Asâkir’in naklettiğine göre Satîh, Seyl-i Arîm günlerinde doğmuş, Hz. Peygamber doğduğu gün, beş yüz yaşında iken, ölmüştür. Abdülmesîh, Satîh’in yanına vardığında onu sekerât-ı mevt üzere gördü. Selam verdi ancak cevap alamadı. Sonra, ‘Ey Yemen’in azizi! Ben Abdülmesîh’im. Acem Kısra’sının yanından geliyorum. Fetvâna ihtiyacımız var. Cevap bekliyorum.’ dediğinde Satîh, birden yastığından baş kaldırıp Abdülmesîh’in kulağına fısıldayarak tüm bu hadiselerin, peygamberliğin müjdesi olduğunu söyledi. Sonra ekledi: ‘Kısra devletinin şeceresi kesilecek. İmparatorluktan on dört kişi Acem tahtına geldikten sonra saltanat yıkılacak’ deyip can verdi. Kısra buna sevindi ve: ‘Saltanatın elimden gideceğini sandım. Meğer neslimden on dört kişi daha gelecek, saltanat daha uzun süre devam edecekmiş’ dedi. Ama Kısra şundan gafildir ki, aylar ve yıllar geçtikçe saltanat güneşinin evlatlarının hükmü de geçer. Ve hanedanın her bir üyesi geldikçe, bir öncekini takip ederek yok olur ve dizilen incilerin dağılması gibi hepsi tek tek yerle bir olur. Bu sultanlardan on tanesi, Hz. Muhammed’in peygamberliğine rast gelen dört yılda yok oldular. Saltanat günleri Yezdçürd bin Şehriyâr’a geldi. O da Hz. Osman hilafeti zamanında Sa’d bin Ebî Vakkâs’dan kaçıp Horasan ülkesinde bir değirmenci elinde öğütölüp helak oldu. El-hâsıl, hicretin otuz birinci yılında Fars saltanatı tamamen yok oldu.”²⁵

Siyer-i Mekkî’de Hanîf, Sâsânî saltanatının bitişinden sonra sözü, Osmanlı Devleti’ne kadar getirir. Dönemin padişahı III. Selîm’den övgüyle bahseder ve III. Selîm’e pek çok dua eder: “Hz. Ali, kılıcının parlaklığı ile Kûfe’yi fethetti. Günden güne Allah’ın bereketli nûru Doğu ve Batı’ya ışık saldı. Sonra, hamdolsun, Âl-i Osman, Rum ve Acem diyarının fatihi ve Beytullah’ın hadimi oldu. Muhammed’in dini için cihad ettiler ve birçok belde fethettiler. Padişah Selîm de bu cihadi kazananlardan oldu. Ki o, yeryüzünün adaletli şahıdır. Ben de vaktimi şeref duyarak onun için harcadım, ondan hadde hesaba gelmez çok ihsan gördüm. Ben de Allah’a hamd ü sena eder, Hakk’ın gölgesi olan bu padişah için dua niyaz ederim. Allah’ın Resulü onun dertlerine çare olsun; zafer nûruyla ona meded buyursun; kıyamete kadar onun yardımcısı olsun. Allah onun temiz neslini arttırsın ve onlara dünya cefası göstermesin. Allah dostları, Hızır ve Dört Halife, hidayet yolunda onun arkadaşları, dostları olsun.”²⁶

Daha sonra müellif, Hz. Peygamber’e salât ve selam ederek bu kısmı bitirir:

Es-salâtü ve’s-selâm ey nûr-ı Hak
Âşinâ-yı sohbet-i Rabbi’l-felak(723)

²⁵ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.114-115-116-117.

²⁶ İbrahim Hanîf, *Siyer...*, v.27a-27b.

Hanîf, “*Save Gölünün Zuburu*” başlığı altında, mevlid gecesini meydana gelen olağan dışı olaylardan söz etmeye devam eder. Hz. Muhammed’in doğduğu gece; mucize sonucu, Sâve adında sürekli coşan ve taşan gölün, kurduğu ve Semâve adlı kuru vadinin ise inci süslü deniz misali, bereketle taşıdığı anlatılır:

Gülşen-i imkâna geldikde o şâh
Verdi nehr-i Sâve’ye Allâh râh(726)

Vâdi-i hûb-ı Semâve oldu pür
Huşk iken buldu yem-i zîbâ-yı dür (727)

Şaire göre kırmızı gül, Hz. Muhammed’in terinden oluşmuştur. Eski kültürde güzel huy, güzel kokuya teşbih edilir. Rahmet terinin kokusu bu söze dal olur. Her ne zaman kırmızı gül yaprağının kokusu hissedilirse, o gül, yüzlerce salât ve selam ile ele alınmalıdır:

Terlerinden oldu hâsil verd-i al
Bûy-ı rahmet-hûyudur bu kavle dâl (735)

Her ne dem şemm olsa verd-i hûb-ı al
Sad-salât ile anı sen deste al(736)

Sîyer-i Mekke’de, Hz. Peygamber’in doğumu ile alakalı başka bir rivayet ise şöyle anlatılır: “Hz. Âmine’nin naklettiğine göre, doğum esnasında gökler açıldı ve Cennet-i A’lâ’dan melek suretinde üç kişi geldi. Biri Hz. Sâre, biri Hz. Meryem, biri ise cennet meleği Rıdvan idi. Birinin elinde benzersiz bir su ibriği, birinin başında dört köşeli zarif bir leğen, diğerinin sırtında ise ipek bir örtü vardı. Bir ak kuş, Hz. Âmine’nin sırtını sıvazladı ve eline bir kadeh içecek verdi. Hz. Âmine rahatladığı anda Allah, Ahmed’in nûruna parlaklık verdi ve kâinatın canı dünyayı şereflendirdi. Allah’ın gönderdiği memurlar o nûru alıp leğen içinde yıkadılar. İçlerinden bir melek, galiba Rıdvan idi, şöyle dedi: ‘Ey yüce itibarlı! Dört köşeli bu leğenin hangi tarafında karar etmek istersin? Bu inci saçan leğen, dünyanın şeklidir. Dört köşesi, dünyanın dört köşesidir.’ O ay yüzlü Sevgili, temiz eli ile Ka’be’yi seçince, onu Kâbe’ye imam yaptılar. Sonra onu yedi defa yıkadılar. Meğer bu yedi gasl ile cehennem yedi kapısı kapandı ve cennetin sekiz kapısı açılarak ümmete rahmet oldu. Nebî hemen secdeye vardı. O an ufuklar nûrla parladı. Doğu, Batı ve Kâbe’ye üç bayrak dikildi. Her birinin hilali güneş gibi, kumaşı ay gibi parlıyordu. Nebî her yeri o kadar aydınlattı ki bakanlar Şam’ı bile görebiliyorlardı. Hâsılı, Nebî’nin doğumu her sabah ve akşamı sevince boğdu.”²⁷ Bu anlatım benzer şekilde, Süleyman Çelebi’nin Mevlid’inde de mevcuttur.²⁸

Sîyer-i Veysi’de bu hadise, benzer şekilde anlatılır, ancak Hz. Âmine’nin yanına gelen üç kişinin ismi zikredilmez. Ayrıca, Abdullah bin Abbâs’ın naklettiğine göre ise Rıdvan’ın şöyle seslendiği bildirilir: “Ey Muhammed! Müjde olsun sana ki tüm peygamberlerin ilimlerinin hazineleri sana verildi. Fetih ve zafer senindir.” Bu kısımda bundan farklı olarak, mevlid okunurken Hz. Muhammed’in doğumu anlatıldığında kıyam etmenin gerekliliği vurgulanır: “Aşk-ı Muhammedî ile yanan yiğitlerin âdeti üzere, Sultanü’l-Enbiya’nın nâm-ı şerifleri duyulduğu anda kıyam etmek gerekir.

²⁷ İbrahim Hanîf, *Sîyer...*, v.28b-29a-29b.

²⁸ Necla Pekolcay, *Mevlid (Vesiletü’n-Necât)*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1980, s.84-90.

Nitekim zamanın haslarından Ebû Zekeriyâ bin Yahyâ bin Yusuf es-Sarsarî, *Kaside-i Bâiyye*'sinde, 'Allah'ın elçisinin ismini duyan bütün eşrâf, saflar halinde ayağa kalkmalı veya dizlerinin üzerine doğrulmalı.' deyip ümmete edeb usulünü öğretir. Şeyhülislam Abdülvehhab es-Sübki, *Tabakât-ı Kübrâ*'da: 'Babam Şeyhülislam Takiyüddîn Ebî'l-Hasan es-Sübki'den ders aldığım bir gün, es-Sarsarî'nin kasidesini okuyorduk. O anda ilim ve vakar sahibi olan babam birden yerinden kalkıp aşk ve muhabbetle yanan bir pervane gibi semâ etmeye başladı. Bütün ömrü boyunca, Hz. Peygamber'in ismini duyduğu anda da kıyam buyururdu.' der."²⁹

"Kıymetli, Şerefli Doğum Zamanında Mükerrer Meleklerin Habîb'in Nûruyla Şereflenmesi" adlı bir başlıkla başlayan kısımda Hanîf, farklı bir rivayetten daha bahseder: "O gece, Arşın kudsi sakinleri, büyük melekler, onun hizmetine memur oldular. Hz. Muhammed'in cevher tenini rahmet kundağına sarıp ta'zimle yüceltiler. Hz. Âmine'ye bu sırrı ifşa etmemesini söyleyerek onu götürdüler. Abdülmuttalib bu sırada Makâm-ı İbrahim'de secde halinde idi. Gaybdan bir ses işitti: 'Müjde ey emir! Âlemlere rahmet sultan, dünyaya geldi.' Bunu duyan Abdülmuttalib sevinçle eve koştu. Rivayete göre, Hz. Âmine Abdülmuttalib'e sabretmesini, bebeğin gök ehli tarafından götürüldüğünü ancak tekrar geri getirileceğini; onun herhangi biri değil Allah'ın rahmeti olduğunu söyledi. Eğer ısrar ederse canının tehlikeye girebileceğini de söyleyince Abdülmuttalib korktu ve buna üzüldü ama bunun Hakk'ın bir sırrı olduğunu düşünüp sustu, şükretti. Sonunda Allah Resulü tekrar annesine getirildi. Abdülmuttalib bebeği alıp nûrlu yüzüne baktı ve bu nimetten dolayı Allah'a hamdetti."

Bu hadisenin Abdülmuttalib ile ilgili olan kısmı, *Siyer-i Veysi*'de daha geniş ele alınmıştır: "Lüeyy bin Gâlib'den nakledilir ki, Nebî doğduğu gece Abdülmuttalib, Mescid-i Haram'ın köşesinde münâcât ediyordu. Kalktı ve rükünlerden biri olan Makâm-ı İbrahim'e secde edip tekrar yerine döndü. Sonra gayb perdesi açıldı ve bir nidâ işitildi: 'Müjde ey Abdülmuttalib! Âmine'den öyle bir evlat vücuda geldi ki o, cevher saçan bir rahmettir.' Abdülmuttalib hemen Hz. Âmine'nin yanına gitti. Kapıyı telaşla çaldı. Hz. Âmine önce, kapıyı açmakta tereddüt gösterdi. Abdülmuttalib, kapının açılmamasına kızınca, Hz. Âmine aceleyle kapıyı açtı. Hz. Âmine'nin yüzündeki nûr solmuştu, iyi görünmüyordu. Abdülmuttalib ona bu halin sebebinin sorunca, Hz. Âmine hamlini vaz' ettiğini ve doğum esnasında birçok melek gördüğünü söyledi. Bunu duyan Abdülmuttalib, hemen torununu görmek istedi. Hz. Âmine utanarak, 'Bir melek yüzlü, onu zümrüt leğende yıkadı ve yeşil renkli bir kundağa sardıktan sonra üç güne kadar insanların gözünden sakındırmamı öğütledi.' dedi. Abdülmuttalib hiddetlendi. Bunun üzerine Hz. Âmine, 'Eğer kâdir iseniz buyurunuz, görünüz' deyince Abdülmuttalib kabzasına el vurup haneye girdi. Ancak içeride duran heybetli bir şahıs, ateş saçan kılıcıyla şöyle dedi: 'Nev-i beşerden, ona bakmak isteyen hayır göremez.' Bu sözleri işitince Abdülmuttalib'in vücudu titredi. Ve hemen geldiği yere döndü. Şahit olduklarını Kureyş meclisinde görüşmek ve durumu çözmek istedi. Sonra kimsenin sır saklamayacağını düşünüp sustu. Bir zaman sonra Nebî'nin cemalini görünce sevinçten onu alıp Kâbe'ye getirdi ve Allah'a şükretti. 'Allah'a şükürler olsun

²⁹ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.121-122.

ki bana bu güzel oğlanı bağışladı' şeklinde başlayan bir kaside irâd etti. Sonra onu tekrar annesine getirdi ve hıfz edilmesi hakkında Hz. Âmine'ye vasiyet etti."³⁰

Sonra Hanîf, Mekte'de gerçekleştiği rivayet edilen bir olayı anlatır: "Hz. Muhammed'in doğduğu gecenin sabahında Şam tarafından yaşlı bir Yahudi geldi. Ve o gece sırlı bir olayın yaşanıp yaşanmadığını sordu. Oradakiler, Muhammed isimli melek simalı bir bebeğin doğduğunu ve tüm âlemin nûra gark olduğunu söylediler. Adam ebeveyninden izinle bebeği görmek istedi. Onun yüzünü gören Yahudi, 'Bu, Allah'ın kâinatı yaratma sebebidir; onu inkâr eden zafer bulmaz, rahmetten uzak olur.' dedi ve sırtına baktı. Sırtındaki mührü de görünce onun ahir zaman peygamberi olduğuna kesin kanaat getirdi. Orada bulunan din ehli insanlar Hakk'ın bu lütfuna sevinip şükrederken, kâfırlar bunu kabul etmeyip, Yahudi adamı nefretle karşıladılar. Bu rivayet Sîyer-i Veysi'de de benzer şekilde yer alır ancak farklı olarak Hz. Peygamber'in gözlerine ve iki omuz küreği arasındaki mührü gören Cühud -Hz. Muhammed'i bildikleri ve mukaddes kitaplarında onun evsâfını okudukları halde inkar eden Yahudiler demektir- aniden bayılır. Bir müddet sonra kendine geldiğinde Kureys halkının ona kakhaha ile güldüğünü görür. Bunun üzerine Cühud, 'Bana gülmeyin, kendinize ağlayın ki bu inci, nebilerin incisidir. Siz ki İsmail'in ağacının dallarısınız. Buna serkeşlik edenlerinizin sonu fena olur. Biz insanlardan kimsenin, özellikle de İsmail'in soyundan olan hiç kimsenin peygamberlikle şereflenmesini istemedik. Bu yüzden bunun konuşulduğu meclislerde olanlar o gelecek olan nebîye husumet beslediler.' der.

Sîyer-i Mekkî'de, "*Resûl'ün Mâdibi Hassân'ın Latîf Haberi*" başlığı altında, Hz. Muhammed'i kasideleriyle öven Hassân bin Sâbit'in bir rivayetine yer verilir: "Çocukken Yesrib çarşısında idim. Yüksek sesle ah vah ederek çarşığı dolanan bir Yahudi gördüm. Yahudi: 'Bu gece bambaşka bir ay doğdu. O, Allah'ın nûrudur. İsmi Ahmed'dir ve Allah'ın seçilmiş elçisidir.' dedi. O zamana tarih koyup bu vakayı kaydettim. Hicretten sonra bu olay insanlar arasında konuşulduğunda ben de şahit olduğumu hatırladım ve bu hadise ile Hz. Peygamber'in doğduğu gecenin muvâfik düşüğünü söyledim." Hadise, çok benzer bir şekilde Sîyer-i Veysi'de de geçmektedir.³¹

Daha sonra Hanîf, Hassân bin Sâbit'den cesaret alarak, Mevlid-i Nebî hakkında bir kaside yazdığını söyler:

Gayret-i Hassân-ı 'âlî-intisâb
Verdi kilik-i 'âcize yârâ-yı tâb(865)

Buldu küstâhâne çend beyt-i cedîd
Etdi ihsân-ı Hudâ umdu ümîd(867)

Bu kasîdeyle o bî-kes bîmdâr
Kıldı tebrîk-i kudûm-ı tâcdâr(868)

"Şanı yüce Hassan'ın gayreti, bu aciz kaleme kuvvet verdi. Allah'ın ihsanıyla (bu kalem), birkaç yeni beyit yazdı ve böylece ümit buldu. Bu aciz ve kimsesiz (Hanîf),

³⁰ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.124-125.

³¹ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.118.

Sultan'ın gelişini tebrik eder.” der ve “*Nebi'nin Doğumunu Tebrik Eden Kaside*” başlığıyla, kendi yazdığı 34 beyitlik kasideye geçer.

Ey ruhun hurşîd-i evc-i kadr u şân
Ebruvânın kible-i kerrûbiyân (869)

“Ey yanağı kudret göğünün güneşi ve kaşları melekût âleminin kiblesi olan (Sevgili)” şeklinde bir nidâ ile başlayan kasidenin her beyitinde Hanîf, Hz. Peygamber'e övgüler yağdırır. Hanîf'in gönlü, onun toprağına yüz sürmek ister ancak bunun için kendinde güç kuvvet bulamaz:

Pâyine yüz sürmegi ister gönül
Bende yokdur yâ Resûlullâh tuvân (878)

O, canlı cansız her varlığın derdinin dermanıdır ve her an onun yoluna canlar feda edilir:

Nice derd dermân-ı cism ü cân odur
Yoluna olsun fedâ her demde cân (884)

Gönül senin aşk derdinin esiridir. Ey cömertlik hazinesi! Bu gönül senden lütuf ve bereket umar. Bu fakir, yüz sürüp kapına gelmiştir. Ey ahir zamanın serveri! Beni bu kapıdan geri çevirme:

Dil esîr-i derd-i 'aşkıdır meded
Senden ihsân ey keremkâni emân (894)

Yüz sürüp dergâhına gelmiş fakîr
Etme red ey server-i âhir-zamân (895)

Kendini aciz ve çaresiz gören Hanîf, her an Onun huzurundan bereket ve ihsan ummaktadır:

'Aciz ü bî-çâredir gâyet Hanîf
Hazretinden lutf umar her dem her an (896)

Müellif, âlemin yaratılış ve nizamına vesile olan Hz. Peygamber'e salât ve selam getirerek kasideyi bitirir:

Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı Rab
Bu nizâm-ı 'âleme sensin sebep (903)

Bu kaside ile İbrahim Hanîf, Siyer-i Mekki'deki Mevlid bölümünü bitirir.

Siyer-i Mekki'den farklı olarak Veysi'nin Siyer'inde anlattığı iki hadise daha vardır: “Osman bin Ebu'l-As'ın annesi Fatıma-i Sakîfiye'den rivayettir: 'Ben o viladet gecesinde Âmine'nin huzurunda idim. Doğum gerçekleştiği anda yıldızlar yeryüzüne öyle yakın göründü ki yeryüzünde parlak meşaleler yanıyor sandım. Âmine'nin tarafından bir nûr zuhur oldu ki yerle gök arasında o nûrdan başka bir şey yok gibiydi.' Abdurrahman bin Avf annesinden naklede: 'O gece Arap ve Acem Sultanı doğdu. Ben Âmine'yi doğurtan ebe idim. O eşsiz inci tanesi, gayb âleminde elden ele dolaştıktan sonra elime verildiğinde, gönülden hoş bir ses ile “Yerhamüki Rabbüki” dediğini işittim. Sonra o nil renkli çadır öyle nûrla doldu ve göğe doğru açıldı ki, sadece Hicaz'ın memleketleri değil, Doğu'nun en uzak beldeleri ve oradaki saraylar gözüme göründü.”³²

³² Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.120.

Yine Veysî Hanîf'den farklı olarak Mevlid bölümünün sonunda, Hz. Peygamber'in doğduğu ay ve gün üzerinde, siyer ashabının hem fikir olduğu ve ayrıldığı tarafları şu şekilde belirtir: “Kitab-ı muteber *Habîbü's-Sîyer*³³e göre o cihanı süsleyen sevgili, Rebîülevvel'in 17. günü doğmuştur. Ancak siyer âlimlerinin büyük çoğunluğu, Hz. Muhammed'in, Rebîülevvel'in 12. günü sabah olmadan doğduğunu söyler. Sîyer hafızlarından bir kısım da, Hz. Peygamber'in arefe gecesi akşamüzeri; bazıları da teşrik günlerinde doğduğunu söyler. Ancak bu iki rivayet, Hz. Muhammed'in Rebîülevvel'de doğmuş olmasına muhalif düşer. Zira büyük âlimler ittifak eder ki Hz. Âmine'nin haml müddeti tam dokuz ay olmuştur. Hâlbuki bu iki rivayete göre Hz. Peygamber, Ramazan ayında doğmuş olur. Ama Hazret-i Cemalüddin el-Muhaddis, Tevbe Sûresi'ndeki âyet-i kerimeye³⁴ dayanarak, *Ravzatü'l-Abbâb*'da şöyle der: ‘Kâfirlerin, haram ayları erteleme durumları vaki olduğu cihetten, Zilhicce ayında dahi hac eda edildiği olmuştur. Bu takdirce Hz. Peygamber'in doğduğu sene, ihtimaldir ki hacc-ı şerif, Cemâziyelahir'de vaki oldu. Bunun üzerine Hz. Âmine'nin haml müddeti on ikinci Rebîülevvel'e gelince tam dokuz ay olur. (Bu tarih) Hesab ehlinin akidesine göre, Rûmî ayların günlerinden, Nisan'ın ilk günleri ve Fars aylarından Dîmâh (Ocak)'ın on yedisidir. Acem Kısra'sının saltanat müddeti, Nüşirevân'dan kırk iki yıl altı ay ve İskender'in tarihinden sekiz yüz yetmiş iki yıl geçmiştir. -İlim ancak Allah katındadır.’³⁵

b) Üslup Bakımından Karşılaştırma

Veysî'nin Sîyer'i, dili süslü ve ağır olmasına karşın, döneminin en çok itibar görmüş ve okunmuş eserlerindedir. Eserin en çok göze çarpan özelliği, “seci” adı verilen “iç kafiye”nin başarılı bir şekilde kullanılmış olmasıdır. Bu husus, ele aldığımız Mevlid bölümü için de geçerlidir: “hâtır-ı Enüşirevân, ol rahne-i hayret-efzâdan hirâsân u tersân...; Hassân-ı zamân, âşık-ı sâdiku'l-cenân; tahrîk-i silsile-i münâca'at, dergâh-ı Hazret-i Refî'ü'd-derecâta re'î-i hâcât...” gibi.

Ayrıca eserde, Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan uzun terkipler de dikkati çekmektedir: “fermân-ı dih-i taht-gâh-ı Acem; ser-çeşme-i hâtır-ı sevâ'ib-i evhâm; girih-bend-i silsile-i kâ'inât; âfitâb-ı zâtü'l-burûc-ı saltanat; pâymâl-i şütür-i gerden-keş-i fenâ; rûz-nâme-i eyyâm-ı hayât...” gibi.

İbrahim Hanîf, 18. yüzyılda önemli bir âlim olarak karşımıza çıkar. Sîyer-i Mekki'de kullandığı dile, aruza; Arapça ve Farsça'ya hâkimiyetine bakıldığında, Hanîf'in iyi bir eğitim aldığı açıkça anlaşılır. Mevlid bölümünde de müellif, Arapça ve Farsça kelime ağırlıklı bir dil kullanmıştır. Farsça ve Arapça kelimelerle yapılmış ikili, üçlü terkiplerin çokluğu dikkati çeker: “hamd-i İlâh-ı bî-zevâl; mevlid-i hoş-lücce-i peygamberî; cevher-i pür-lem'a-i Hayrû'l-beşer; nây-ı zıkr-i hâtır-âgâh-ı cenân; ahter-

³³ Kiyaseddin Himameddin Handemir el-Hüseynî'nin, *Habîbü's-Sîyer fî Abhar-i Efrad-i Beşer* adlı 4 ciltlik bir tarih kitabıdır.

³⁴ “(Haram ayları) ertelemek, sadece kâfirlikte ileri gitmektir. Çünkü onunla, kâfir olanlar saptırılır. Allah'ın haram kıldığına sayısını bozmak ve O'nun haram kıldığını helâl kılmak için (haram ayını) bir yıl helâl sayarlar, bir yıl da haram sayarlar. (Böylece) onların kötü işleri kendilerine güzel gösterilmiştir. Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.” (Tevbe Sûresi, 37) (Hayrettin Karaman, vd., *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâlî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2007, s.....)

³⁵ Nuran Öztürk, *a.g.t.*, s.127-128.

sûz-ı her-baht-ı selef...” gibi. Bunların dışında Arapça bir beyit de bu bölümde bulunmaktadır:

Câ'e vaqtı'l-feyz yâ Hayre'l-beşer
 Kâad bede' fı'l-kevni sâ'âtü'z-zafer (629)

Eserin bütününde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan mısra başı kafiye, bu bölümde de akıcılığı sağlamıştır:

Kimi der-dest etdi çârûb-ı deri
Kimi sildi ferş-i hûb-ı minderi(623)

Kimi îkâd-ı çerâg etdi çü mâh
Kimi ta'lik-i sitâr-ı intibâh (624)

Kimi çekdi rişte-i dürr ü güher
Kimi dizdi cevher-i kân-ı kader(625)

Eserin tamamı mesnevî nazım şekliyle yazılmış olmasına karşılık müellif, Hz. Peygamber'in doğumu vesilesiyle, Mevlid bölümünde 34 beyitlik bir kaside îrâd eder.

Siyer-i Hanîf ve Siyer-i Veysî'nin ele aldığımız Mevlid bölümlerinde, kelime ve ifade benzerlikleri dikkati çekmektedir. Bunlardan bazılarını şu şekilde gösterebiliriz:

Siyer-i Hanîf	Siyer-i Veysî
Ol gece âgâh olup cümle kibâr Birbirine etdiler tebşîr-i kâr (556) Rahmet-i Mevlâ edip cûş u hurûş Hep lisâna geldi murğân u vuhûş (558)	...âlemdeki vuhûş u tuyûr ve devâbb-ı buhür hall-i ukde-i lisân idüp birbirleriyle bu vech ile zemezme-i beşâret çekdiler. (s.111)
Nâmını ol dem Muhammed ço hemân Emr-i Hağ'dır bu nihân-ı mürdümân (590)	...nâm-ı şerîfin Muhammed diyesin didi. (s.112)
Âteş-i Fâris sögündü ser-te-ser Mübidân oldu gamından der-be-der (660)	...nâr-ı âteş-gede-i Fâris nâgâh söyindi... (s.113)
ÖÄlem-i maÖnâda gördüm üstürân Eylemişler bir nice esbi revân (670) Dicle nehrinden edince hep güzer Oldular şâhrâya doğru cilveger (671)	Gördüm bir âlây üstürân tünd ü serkeş bir bölük esbân-ı sahrâ-peymâ-yı 'Arabîyi şurta-i selâmet- bahş-ı nesîm gibi rûy-ı Dicle'den geçirüp sâhire-i bilâd-ı Fâris'e âb-ı revân... (s.113)

Vâdi-i hûb-ı Semâve oldu pür Huşk iken buldu yem-i zîbâ-yı dür (727)	...vâdi-i huşk-ı Semâve'de dahi...cûylar peydâ oldugudur. (s.113)
Hâsılı şekl-i havâtînde melek Üç neferden her biri hûr-ı felek (745)	...üç nefer hilye-i cemâl ile müzeyyen... (s.123)

Sonuç

Müslümanlar, son dinin peygamberi olan Hz. Muhammed'in hayatını, yaptığı iş ve davranışları öğrenmek, uygulamak; onu tanımak ve bir model olarak gelecek nesillere aktarmak gayesi gütmüşler ve böylece siyer yazma geleneğini başlatmışlardır. Hz. Muhammed'in hayatını anlatan siyer türü ile ilgili eserler, önce Arap dünyasında ve İraniyalarda, daha sonra da Türklerde kendini gösterir. Türk Edebiyatında edebî bir tür olarak, siyer konulu bilinen ilk eser, 14. asırda, Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in *Sîretü'n-Nebî'sidir*. Klâsik Türk Edebiyatının son dönemine kadar her asırda siyer alanında gerek manzum gerek mensur pek çok eser verilmiştir.

17. yüzyılın önemli müelliflerinden olan Veysî, te'lif ettiği eserlerle, hem yaşadığı devirdeki hem de kendinden sonraki birçok şair ve yazarı etkilemiştir. Özellikle müellifin *Dürretü't-Tâc fî Sîret-i Sâhibi'l-Mî'râc* adlı siyeri, döneminin en sanatlı ve dili ağır mensur eserlerindedir. 18. yüzyıl âlimi ve şairi Seyyid İbrahim Hanîf de Veysî'den etkilenenler arasındadır. Hanîf'in *Siyer-i Nebî* adlı eseri, manzum siyer yazıcılığının bilinen son ürünlerindedir. Her iki müellifin *Siyer'i* de Mekkî ve Medenî olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Eserlerin Mevlid bölümlerini karşılaştırdığımızda, rivayetlerin, birbirlerine yakın olmakla birlikte *Siyer-i Veysî*'de daha geniş ele alındığını görürüz. Bunun sebebi, *Siyer-i Veysî*'nin mensur; *Siyer-i Mekkî*'nin ise manzum şekilde yazılmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Manzum eserde aruz veznine uygunluk ve ahengi sürdürme çabası, anlatılan hadisenin ayrıntısını vermeye engel teşkil etmiştir, diyebiliriz. Hz. Muhammed'in ana rahmine düşmesi; annesinin ona hamile olduğu zaman zarfında yaşadığı olağanüstü hadiseler; gelişinin farklı dine mensup kişilerce müjdelenmesi; doğum anı ve mucizeleri gibi hususlar, her iki eserde de ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Ancak belirttiğimiz gibi hadiseler, *Siyer-i Veysî*'de daha geniş aktarılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda, Hanîf'in *Veysî*'den yararlandığını söyleyebiliriz. Her iki müellif de kullandıkları Arapça ve Farsça kelimelerin çokluğuna rağmen, eserlerinde ahengi ve akıcılığı sağlamışlardır.

Seyyid İbrahim Hanîf'in *Siyer-i Nebî'si* üzerinde yapılan tez çalışmaları tamamlandığı takdirde, Hanîf'in ve *Veysî*'nin siyerleri arasındaki muhteva benzerlikleri daha net ortaya çıkarılacaktır. Yapılan bu araştırmalarla, siyer alanında yapılan çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Kaynakça

- ÂRİF HİKMET (Şeyhülislâm Ahmed), *Ârif Hikmet Tezkiresi*, Ali Emîrî Kitaplığı, Nu:789.
- İBRAHİM HANİF, *Dîvânçe*, Ali Emîrî Kütüphanesi, Mnz121.
- İBRAHİM HANİF, *Siyerü'n-Nebî*, Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi, No: 43 Va 813/1.
- FATİN DÂVÛD, *Hâtîmetü'l-Eş'âr (Fatîm Tezkiresi)*, Haz: Ömer Çiftçi, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219117/h/metin.pdf>
- KARAMAN, Hayrettin, vd., *Kurân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2007.
- MEHMED SÜREYYÂ, *Sicill-i Osmânî*, Haz. Nuri Akpınar, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman, Cilt 4, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.
- ÖZTÜRK, Nuran, “Siyer Türü ve Siyer-i Veysi?”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 1997.
- PEKOLCAY, Necla, *Menlid (Vesiletü'n-Necât)*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1980.
- ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kâmusu'l-Âlâm*, Cilt 3, Kaşgar Neşriyat, Ankara, 1996.
- TERGİP, Ayhan, “Siyer Yazıcılığı ve Türklerin Siyer İlmine Katkıları”, *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi (Klâsik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı)*, Cilt 3, Sayı 15, Ordu, 2010.
- YILDIZ, Sümeyye, “İbrahim Hanîf'in Siyer-i Mekki'si (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)”, *Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1992.